

محل مطبعه و اداره :

جفال اوغلانده امنيت

صندوغی جوارنده

شنگول يقوشنده

۲۵ نومبر

مستشرقان

۱۳۲۶

اظهار :

مسلكمزه ووافق آثار

جدیه مع الممنونیه

قبول اولنور

درج ایدلمین آثار اعاده اولنماز

دینه ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، درسیات و بالخاصه احوال و مشورہ اسلامیه بحث ایررد لفظه ده بر نشر اولنور .

آیونه بدلی

صاحب و مؤسساری :

سنه لکی

۶۵ ۳۵ غروش

۶۰۵ ۳۰۵ روبله

۱۷ ۹ فراتق

ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب

تاریخ تأسیسی

۱۰ تموز ۳۲۴

در سعادتده نسخه سی ۵۰ پاره در

قیرله دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی

۲۰ غروش فضله آلنیر

عدد : ۱۲۳

۱۱ محرم پنجشنبه ۳۰ کانون اول ۳۲۶

بشنجی جلد

اصلاح مدارس حقنه

کچن هفته ، مدرسه لرمزك اصلاحنده انك برنجي نظر اعتباره آلماسي لازم اولان جهت ، تدريساتك ولو قسماً اسان عربي اوزره اولماسندن عبارت ايدوكني يازمش و بو جهتك لزومني اثباته چالشمشدق . بو هفته ايسه اصلاح اولنه حق مدرسه لرمزده او قوماسي لازم وانزم اولان علملردن بحث ايدده جكم . صايه جفم فنلرك لزومي عمومك تحت اعترافنده بولنان فقه ، تفسير ، حديث فنلردن بشقه تاريخ اسلام ، حكمت تشريع ، اصول فقه ، تاريخ اديان ، جغرافياي عثمانى ، تاريخ عصر حاضر ، فلسفه ، سير نبوى و تراجم مشاهير اسلام فنلردن عبارتدر . بولردن بشقه ياريم يالاق فرانسه جه حساب ، هندسه ، جبر ، حكمت طبيعيه ، كيميا كچي فنلركده مدرسه لرمزده او قوماسي طرفداري دكلم . زيرا علوم دينيه متخصصي اوله جق خواجه لرمز فقيه ، مجتهد ، مورخ اوله بيلورلر . اما مهندس و كيميا كر اوله مازلر . اولق استرلسه هندسه و علوم طبيعيه مکتب لرينه كيرلر . مدرسه طلبه لرمز ايسه مكاتب ابتدائيه ده او قودقلى مقدمات فنون ايله اکتفا ايدوب مدرسه يه كيردكن صكره قسم تاليسنده صرف و نحو عربي ، خطابت ، انشاء ، بلاغت فنلريني تحصيل ايدده رك ، قسم عاليسنده يوقارنده تعداد ايتديكم علومه حصر اوقات ايلمليدرلر . اوت بويه اولمالى چونكه بر آدم هم الهيوندن هم رضايوندن ، هم طبيعويوندن اوله ماز . تقسيم اعمال قاعده سنه رعايت اولنمالي . بزم سرتاج ايتهاجر اولان اسلاف كرام حضرانى ده بويه ايديلر . محمد بن اسماعيل بر محبت ، ابو حنيفه بر مجتهد ، سيويه بر نحوى ، ابن رشيد بر فيلسوف ... و اخ ايدى . كچن سنه مجلس مبعوثانده بودجه مذاكره سي اتناسنده بوشو افنديك ماليه ناظرينه « مادامكه ماليه ناظريسك هر شئي بيلميسك » يولوو غير منطق تعريضه قارشى ، محترم جاويديك افندى حضرتلى « هر شئي بيلمك ادعاسنده بولنان بر آدم وارسه او مجنوندر » جواب مسكتي ايله مقابله ده بولنش ايدى . بك طوغرى بر سوز .

فنون مذكوره يه كلنج ، علوم دينيه متخصصي وقوجه ملت اسلاميه نك رهبرى اولق ايسه ين هر فرد ايچون اولرك بيلنمسي لازم ولايددر . زيرا تاريخ اسلام بيلمين بر ذات سنيلك و شيلاك ، اشعري و ماتريدليك تعصبندن قورتيله ماز . بناء عليه تاريخ اسلام مفصل بر صورتده هر دلوا فراط و نر يطلردن عارى بيظرفانه بر محاكمه ايله تعليم اولنمالي . حكمت تشريع بيلنده دكجه حقايق اسلاميه نك قدسي تي و مسائل دينيه نك علوي لايقيه فهم و ادراك اولنه ماز و بو قدسي تي و علوي تي ادراك ايتمين ذات ايسه بالطبع بولرى بشقه سنه تفهيم و تعليمدن عاجز حتى كندى ايمان و اعتقادنده مرتبه تقليدى غير متجاوز اولور .

اصول فقه ايسه اسمندن ده آكلاشاديني اوزره علوم اسلاميه نك انك مهملرنددر . بو بر اهميت مخصوصه ايله تعليم و تدريس اولنمازسه دله واحكامك احوالى مجهول قالير . اولر مجهول قالدقجه استدلال

و استنباط يوللري بيلنمز ، اجتهاد قاپولرى قبايز . وادى تقليدده ، حفره جهل و ظلمنده سور و كلنور ، شرح عقايد ايله درده كورديكمز مسائل اعتقاديه و فرعيه نك خارجنده برشى سوياني تكميل و تالين ايدرز . بوضورتله هادى اوله جفمز يرده ضال و مضل و بتون بشرية قارشى خوار و ذليل اولورز .

مدرسه لرمزده تاريخ اديان ده او قومى كه بوسايه ده ، هرشى كچي دينلركده بر جوق ادو ارتكامله كچيدكلريني و بزم قبول و تصديق ايتديكمز حقايق اسلاميه نك بر جونغى بك اسكي حقايق اولوب بولدن اوتوز ، قرق عصر مقدم مصر ليلر و چيليلر طرفندن ده قبول اولنش حقايق ازليه اولديغنى و اليوم بين المسلين كوكلشمش بر طاقم خرافاتك نه زماندن قلم شيلر اولديغنى بيله م ، ده دين مين محمدينك نقدر علوى و مقدس حقايق ازليه يي مشتمل و اوهام ، خرافاتدن مبرا بر دين طبيعى اولديغنى مسلمانه لره بلكه بالمله انسانلره آكلاتم .

تاريخ عثمانى ايله جغرافياي عثمانيك بر عثمانى خواجه سي ايچون لزومى حقنه سوز سويلمك بيله عبندر . بناء عليه بو خصوصه اوفق برشى عرض ايتمكه اکتفا ايدده جكم :

اوده شوكه كچن ياز تعطيل موسمنده بير و تده بوانديغم زمان ، اروپا خريطاسي آلق ايچون ، يسوعيه ، مکتب و مطبعه سنه كيتدم ، اوراده بزم سوريه من حقنده ياپيلمش مكمل خريطالر و بك مفصل يازلمش جغرافيا كتابلري كورددم . بونكه قالس نه ايسه حالبوكه ده ايله زياته جانمى صيقان شيلره ده تصادفي ايتدم . جمله دن برى مذكور مکتب كتيخانه ناظري اولان اختيار بر ياپاسك جغرافياي عثمانى و بالخاصه سوريه قطعه سي حقنده بك مفصل و اطرافى معلومات صاحبي اولديغنى او كره نوب دلجون اولدم . اجنبي بر ياپاس بزم مملكتتمزى بزدن ده ايله زياده بيلسون ده بز نيچون بيلميه م ، و خواجه لرمز نيچون بيلمسونلر ؟ اكر بز بوغفات و مساهله مزده دوام ايدرسه ك قوجه سوريه قطعه سنك المزدن تماماً كیده جكنه امين اولدم . روسيه حكومتي قطعه مذكوره ده يوزدن فضله مکتب كشاد ايتمش نيچون ؟ بزم ايچونمى ؟

خار ، سوريه قطعه سنى ضبط و استيلا ايچون ، بونى كندوسى ده اعتراف ايديلور . بشقه لرينك ايسه ده افضله .

عصر حاضر تاريخى بيلمه ين ايسه بويكر منجى عصر مدنيتده ياشامه مق ديمكدر . بونى ده بيلمه ليز و مدرسه لرمزده ده او قوتلمالى ، بو سايله ده ديكر اقوام متمدنه نك صوك بر عصر طرفنده نه درجه ترقى ايتدكلريني و شمديكى مرتبه قصوايه وصول ايچون نه كچي اساسلر اتخاد ايتدكلريني او كره نله ده او يوللري اهاليزه اكلاتلم . و اروپا ياپاسلرينك نه كچي مکتبلرده تحصيل ايدوب بزم مملكتتمزى المزدن قايتم ايچون نه درجه عقلمره حيرتبخش اولان حيل و دسائسه مراجعت و بو يولده نقدر فدا كارلقلرده بواندقلىرى ده او كره نمش اولورز . هيچ اولمازسه اولردن عبرت آلايه چاليشورز . زيرا بزلر ملل قديمه و حاضر دنك احوال و حركاتنه باققرق تذكر و اعتبار ايلمكه جناب حق طرفندن مأمورز . سير نبوى ايله مشاهير اسلامك ترجمه حاللريني ضبط و حفظ ايدوب

افعال و اطوار منزی اونلرک حرکاتسنه تطبیقه چالشمهش اولسه سق شہہ سزکہ بوکر منجی عصرک آلمان وانکیزلری بزاولمش اولوردق . بز آنجق صورۃ و قولاً مسلمان اولوب ، سیرۃ و فعلاً اولمادیغمزدن طولایبدرکہ مذاتک بودرکہ سنه ایندک . جناب پیغمبرک سافر وانصحوا وتضموا ، اصبر ساعة فی بعض موطن الاسلام خیرله من عبادۃ احدکم و حده اربعین عاماً و امثالی اقوال منیفه لری ، ضمنونیله عمل ایلمکی ترک ایدوب ده مسلماناق یالکیز بر قسم واجباتی اینا ایتمکدن عبارت اعتقادینہ ذاهب اولدیغمزدن درکہ بودرجه فقر و سفالته گرفتار اولدق .

حدیث و تفسیر فلینک حقیله تدریس اولغاسی ایچون مصر و بیروت کی یزلدن اهل اولان ذوات محترمه جلب اولنه رق بودرسلر اونلرک ید اقتدارلرینہ تودیع اولغالی . یوقسه بزم بوراده هر جملیه بلکه هر کلمیه قیریق قیریق معنا و یردرک ترجمه ایلمکه عادتانمش خواجه لر منک عهدہ لرینہ تحمیل اولنور و اونلرده اسکسی کی کلام الله یرینہ تفسیر قاضی ، احادیث نبویه یرینہ قسطلانی عبارہ لرینک تحلیل صرفی و نحو سی ایله اوغرا شیرلر سه اوزمان البته بو ایکی فن خلیلدن مطالب غایه حاصل اولماز . فلسفه و اونک اقسامندن اولان علم احوال روح و علم منطق خواجه لر من ایچون تحصیل لازم اولان فلر دندر ، زیرا علم احوال روح بیلمه کجا طریق تعلیم و تربیه حقیله بیلمنر منطق او قومده قجه سویانن سوزلر مخاطبده ناقابل زوال بر تاثیر اجرا ایدہ جک قدر قوت و قطعیتی حائز اوله نماز . حالبوکه بزم خواجه لر مزهم معام هم ده و اعظا اوله جقلردر ، خاتمہ مقال اوله رق قومیسون اعضای محترمه سنک مدققانه بر سعی متمادی نتیجه سنده موفقیات تامه استحصال ایلمنری تمی ایدرم .

عالم جان الادریسی

اسکی خاطرہ لر

هجری افندی خواجه بی کورمش اولماسه کز بیله ، اوله ظن ایدرم . ایشتمشسکزدر . درت بش سنه اول رحمت حقه و اصل اولان بوذاتک اوله منقبه لری سویلانرکہ بوزاری دیکله بن ایچون مرحومک باشلی باشنه بر عالم اولدیغه حکم ایتمه مک قابل اوله نماز .
عربک اسکی ناشرلری آره سنده او مشهور مقاماتیه کنندیسنه ، غایت یوکسک بر موقع تأمین ایدن حریری اکر دنیایه عصر یرمزدہ گلش اولسه ایدی ، حکایه لرینک اونودلماز بر قهرمان مخیل اولان (ابو زید سروجی) بی براقیر ، هجری خواجه بی آلیردی .
مقاماتی او قومش اولانلر ابو زید سروجی بی لیرلر ؛ ابو زید سروجی بی لیرلرده هجری خواجه بی کورمدک دیمسینلر !

علمنه ، عرفاننه ، اخلاقنه ، معیشتنه دائر یک چوق غرائب اینتدیکم هجری بی ابلک دفعه اولتی اوزره دده باشا مرحومک اوندہ کوردم . اوزمانلرده ایسه ، حافظک

بس طور عجب لازم ایام شبابت دیدیکی کی ، بنده علم اوکرمک ؛ آدم اولتی مراقی واردی . پاشانک مخدوم ادیبی اینس یک بنی کورنجه :
« یک وقتنده کلدک . هجری خواجه ، بوراده شیمدی یمكن قانقدی . ایچری کلسین ده سنی تقدیم ایدیم » دیدی .

اوچ بش دقیقه صوکره او طه قایسندن یتمش بش ؛ یاخود سکسان یاشلرنده ؛ اوزونجه بویلی ، کنیش آلتلی ، اسمر بر ذات کیردی که یک چوقور لاشمش ایکی کوز اوندن فیشتقیران نظرلری پارلاق دکل ، حتی یاقیجی ایدی !

اینس یک بنی کندیسنه طایتمق ایستدیکی صرده هجری خواجه سوفرده باشلامش اوله جنی ، لطیف بر حکایه بی اکل ایله مشغول ایدی . وقمه اساساً کوزل اولمقنه برابر هجری اونی مراقیلره خاص بر طلاقله او قدر خوش تصویر ایدیوردی که دیکله یزلر ایچون مسحور اولماق امکاتی یوقدی . بحث بر مدت صوکره ادبیاته انتقال ایتدی . هجری مناسبت دوشوردرک — بیلیم یورم هانکی محمود پاشا ایچون یازدیغی — بر ترکیه تصیده سنی صوکره فیض هندینک ما طائر قدسیم هوارا نشناسیم

مرغ ملکوتیم . . .

مطالعیه باشلایان نشیده عارفانه سنه یازدیغی فارسی تخیلیسنی ، دها صکره تنینک : فواد مانسلیه المدام وعمر مثل مایه ب انام

شکایتیه کیریشن شمرینه سویلیدیکی عربی تخیلیسنی برر برر او قودی . انشاد غایت کوزل ایدی ؛ لیکن کندنجه منتخب اولان بیتلری ایضاح ایچون بولدیغی خاطره ، خیاله کتر نکته لر ، مثالار دها کوزل ایدی .

اینس یک بر آردلق صیره سنی کتیردرک :

« افندیمر ، عاکف سزدن او قومق ایسته یور نه بیوررسکز ؟ » دیدی .

— بندن او قومق ایچون بر چوق کلفته قاتلامق لازم . اوله ثابت بر یرم یوق . شیمدی بورادیم اما ایشاه نره یه تونه جنمی بنده بیلیم یورم . ثانیاً اختیار لاشم کتابلره چوقلق اوغرا شه میورم . — افندیمر ، کتابه حاجت وارمی ؟ سز باشلی باشنه بر کلیسات عاموسکز ! هیچ اولمازسه ، هفتده بر کون ایچون بر محل تخصیص بویورک . بنده کز اورایه کلیرم . آله جنم درس مصاحبه کزه منحصر قالسه بنه کافی .

او حالده یک اعلا ! اسکدارک یوقاری طرفلرنده خرمنلق دیرلر بر میدان واردر . او میدانک اورته سننده کی قهوه یه جمعه کوزلری کلیر بنی بولورسین .

بن او قهوه یه خیل طاشیندم . فقط یالکیز دکلدم . مرحومی سوزلر صحبتدن ، فضاندن مستفید اولتی ایسته یلرده اسنانبولک انک هجرا گوشه .